Uzbunjivanje i zaštita uzbunjivača u banci – pravni i kriminalistički aspekti

Marinko Kresoja, dr

OTP Banka Srbija a.d.
Novi Sad, Srbija
marinko.kresoja@otpbanka.rs

Apstrakt

Zaštita uzbunjivača kao pravna koncepcija, pa i kao pojam u našoj pravnoj praksi Srbije je prilično nova. Međutim, samo uzbunjivanje nije nova koncepcija gledano iz kriminalističkog i uopšte pravnog stanovišta. Podi se glas, ili se pobunjuje protiv nepravde u kolektivu gdje ovek radi u cilju upozorenja drugih na opasnosti i rizike, jeste ispravno ljudsko ponašanje i postupanje. Takvo ispravno ljudsko postupanje, da se prijavi korupcija, pretnja po bezbednost i zdravlje ljudi, odnosno da se obelodani informacija od javnog interesa i u dobroj veri, treba da bude zaštićeno, ne samo u javnim ustanovama nego i u privatnim kompanijama. Umesto da budemo zahvalni onim licima (zaposlenima u banci ili klijentima banke) koja daju takva upozorenja i da se po tome postupa na organizovan i sistematičan način u skladu sa zakonom i internim pravilima banke, esto smo svedoci da u praksi imamo zanemarivanje takvih informacija, kao i to da se ta lica – glasnici diskredituju i kažnjavaju, dobijaju otkaze, premeštaju na, po njih, ne povoljnije radno mesto itd. Prijave nezakonitih ponašanja u banci, korupcije i drugih oblika kriminalnog ugrožavanja i protivpravnog delovanja pojedinaca ili grupe ljudi, treba shvatiti kao efikasnu metodu u suprotstavljanju kriminalitetu u budućnosti. Dok, oni koji takve informacije obelodanjuju, treba da budu zaštićeni i stimulisani da to čine i u budućnosti. Zaštita uzbunjivača treba da podstigne i ohrabruje sve ljude u kolektivu da se uključe u suprotstavljanje svim oblicima kriminaliteta i različitim vrstama nezakonitosti. Pojedinačna uzbunjivanja u banci su samo deo priče, odnosno počinjaju ali ne i kraj, jer su banke značajne finansijske institucije gde se mora voditi još više računa o suprotstavljanju korupciji i raznim vrstama nezakonitog ponašanja zaposlenih ali i klijenata. Zaštita uzbunjivača na zakonom propisan način treba da poveća reputaciju banke i njen ugled na tržištu, jer se time kod zaposlenih i klijenata banke uliva poverenje u pravni sistem i veća bezbednost svih. To je jasna poruka okruženju da probleme treba rešavati i tako rizike svoditi na najmanju moguću meru.

Ključne reči: uzbunjivanje, uzbunjivač, zaštita, informacija, javni interes, obelodanjivanje, korupcija, banka, nezakonitost, postupanje.

WHISTLEBLOWING AND PROTECTION OF WHISTLEBLOWERS IN THE BANK - LEGAL AND CRIMINALISTICS ASPECTS

Abstract

Whistleblower protection as a legal conception, even as a concept in our legal practice in Serbia, is quite new. However, whistleblowing itself is not a new concept viewed from a criminalist and general legal standpoint. To raise your voice, or rebel against injustice in the collective where someone works in order to alert others to the dangers and risks, are proper

human behavior and conduct. Such proper human conduct: to report corruption, threats to safety and health of people, or to disclose information of public interest should be protected, not only in public institutions but also in private companies. Instead of being grateful to those individuals (bank employees or customers of the bank) that provide such information and to act in an organized and systematic way in accordance with the law and internal regulations of the bank, we have often witnessed that in practice we disregard such information and that these persons - whistleblowers are discredited and punished, fired, reassigned to a less favorable workplace etc. Reporting on illegal behavior in the bank, corruption and other forms of criminal endangerment and unlawful operation of individuals or groups of people should be seen as an effective method in combating crime in the future. At the same time those who disclose such information should be protected and encouraged to do so and in the future. Whistleblower protection should foster and encourage all people in a group to engage in fighting all forms of crime and various types of irregularities. Whistleblowing in the bank is just a part of the story, only the beginning but not the end, because banks are major financial institutions where it is necessary to fight against corruption and various kinds of illicit behavior of employees as well as clients. Whistleblower protection is provided by law should increase the reputation of the bank and its reputation in the market, because by that employees and customers of the bank have better confidence in the legal system and greater security for all. This is a clear message to the environment that problems should be solved and so risks should be reduced to a minimum

Keywords: whistleblowing, whistleblower, protection, information, public interest, disclosure, corruption, bank, illegality, treatment.

JEL codes: K42

UVOD

Zaštita uzbunjiva a u banci predstavlja zaštitu savesnih, odgovornih, lojalnih i dobronamernih radnika koji nastoje da doprinesu boljoj reputaciji banke, iji su poslovni procesi ponekad ugroženi protivzakonitim neeti kim i kriminalno-kriminogenim ponašanjem i delovanjem pojedinaca.

Uspešno uzbunjivanje u bankarskom poslovanju, može esto da zahteva dosta naporan rad na pronalaženju izlaska iz šume propisa, kako eksterne, tako i interne normative i za to ne nadležnih organizacionih jedinica i pojedinaca iz redova menadžmenta, kako višeg, srednjeg tako i nižeg nivoa.

Uzbunjiva i u banci za svoju dobru nameru i uloženi napor, te izlaganje riziku kako bi ukazali na nepravilnosti, veoma esto umesto nagrade i pohvale mogu da trpe i odmazdu, odnosno osudu svojih kolega i koleginica ali i rukovodilaca. Zato zaštita uzbunjiva a u banci i samog uzbunjivanja kao metoda rada ima prevashodni cilj poboljšanja vladavine prava i suprotstavljanje korupciji i drugim vidovima kriminala kojim se ugrožava banka i njen poslovni imidž. Razlog za to možemo prona i u injenici da uzbunjiva i u banci jesu upravo ona lica koja otkrivaju informacije u interesu banke i doprinose ja anju ugleda iste u sredini gde posluje na tržištu u ravnopravnoj i oštroj tržišnoj konkurenciji.

Savremeno bankarsko poslovanje treba da teži ka modelu uspešnog i promovisanju zdravog upravljanja što podrazumeva efikasnost višeg i srednjeg nivoa menadžmenta ali i svih zaposlenih u banci. Lojalnost treba da bude dugoro na prema profesionalnom i zakonitom radu u banci a ne prema neposrednim i višim

pretpostavljenim rukovodiocima u smislu dodvoravanja i zataškavanja nepravilnosti radi li nog napredovanja.

Korupcija se teško otkriva svugde pa tako isto i u banci, što može da predstavlja ne premostivu prepreku ka uspehu. Ona je veoma podmukla i gotovo da je nevidljiva. To je opasna negativna pojava koja banci pa i društvu u celini nanosi ogromne štete. Zato je veoma esto u banci potreban onaj zaposleni ili više njih koji e iznutra dunuti u pištaljku, alarmirati ili povikati „uzbuna“, „kriminal“, „nezakonitost“ itd.

Zaštita uzbunjiva a u banci predstavlja zna ajan pomak u suprotstavljanju korupciji, izgradnji sistema dobre uprave i ja anja poverenja u nadležne rukovodioce u banci ali i poverenja u nadležne državne institucije, koje reaguju na pravilan i zakonit na in i povezano u krajnjem cilju ja anja pravnog sistema uopšte.

Uspešno bankarsko poslovanje se ogleda kroz poslove i zadatke: depozita, kredita i investicionog bankarstva. Sve to ukazuje na injenicu da kroz poslovne procese banka treba da doprinosi unapre enju razvoja poverenja izme u klijenata i ove finansijske institucije. Uspeh e biti onoliko unapre ivan koliko klijenti zaista veruju u banku i njene proizvode a time i u njene zaposlene. Zakonito poslovanje na veoma oštrom konkurentskom finansijskom tržištu treba da bude primaran zadatak svakog zaposlenog u banci.

Zaštita korisnika finansijskih usluga a time i zaštita potroša a ja a reputaciju banke i poverenje u njene proizvode u oštroj tržišnoj utakmici. Stoga je u ukupnom poslovnom procesu banke neophodno razmišljanje na dugoro nim osnovama u cilju stalnog razvoja i unapre ivanja poslovnih procesa u oštroj finansijskoj utakmici gde e postojati sklad razumevanja i dobrih me uljudskih odnosa bez zavisti i sebi nosti a time i slobodnog prijavljivanja eventualno uo enih sumnji na nezakonitost i štetno delovanje po banku.

Uskla enost interne normative u banci sa internim aktima me usobno i sa eksternom normativom je veoma važna stvar kako za klijente i korisnike bankarskih usluga tako i za menadžere i zaposlene u banci. Zato je veoma važno razumeti suštinu zaštite uzbunjiva a i uzbunjivanja kao metode saznanja o protivpravnim ponašanjima ili eventualnim kriminalno bezbednosnim ugrožavanjima na štetu banke i njenih klijenata. Imaju i u vidu napred navedeno važno je u banci izraditi i normativu u skladu sa zakonom o zaštiti uzbunjiva a, ime se daje doprinos ja anju pravnog sistema, te zakonitom i bezbednom poslovanju banke na lokalnom i tržištu na teritoriji cele države.

Zaštitom uzbunjiva a u banci se ja a poverenje kod klijenata i svih korisnika finansijskih usluga u banku. Sama banka ovim postupkom daje doprinos ja anju pravnog sistema u sredini gde posluje. Dalje, time se doprinosi zaštiti prava i sloboda zaposlenih što daje doprinos unapre enju ljudskih prava i sloboda uopšte, te razvoju demokratije. Sve to ini banku i njene ukupne poslovne procese savremenim i efikasnijim.

Svaki onaj koji bude ozna en kao uzbunjiva , zna i da je dao informaciju od javnog interese i u dobroj veri, on treba da bude i zašti en od bilo kakvih oblika diskriminacije, diskreditacije, ponižavanja i treba preduzeti sve da se prema tim licima ne preduzimaju bilo kakve mere odmazde. Zaštita mora biti sistemski organizovana planska i na zakonu zasnovana uz puno poštovanje ljudskih prava i sloboda. Zaštitom uzbunjiva a u banci se štiti pravo i pravda i time se svi ose aju

sigurnijim i jednako vrednim i značajnim. U ovom radu je upravo biti više reči o određenju pojmova uzbunjivanja, uzbunjivača, načinima i vrstama uzbunjivanja i postupcima onih zaposlenih u banci koji su određeni kao lica koja primaju informacije i vrše dalju koordinaciju u vezi postupka zaštite uzbunjivača.

POJAM I VRSTE UZBUNJIVANJA U BANCIMA

Sam pojam „uzbunjivanje“ u bankarskom poslovanju je prilično nepoznat ali i na prvi pogled rogovatan i tako predstavlja relativno nov pojam u poslovnoj terminologiji u bankarstvu, što može da izazove zabunu kod zaposlenih, u smislu postavljanja pitanja: šta zapravo zna i sam pojam uzbunjivanje? Definisanje uzbunjivanja u banci ne treba odvajati od određenog pojma u opštem smislu koji je definisan Zakonom o zaštiti uzbunjivača. Donošenjem zakona o zaštiti uzbunjivača u Srbiji se definitivno otklanjaju sve dileme i nedoumice po pitanju definisanja pojma uzbunjivanja, kao i to da li u banci treba ovo pitanje regulisati ili ne. Prema tome uzbunjivanje u banci predstavlja otkrivanje informacije u vezi:

- a) kršenja propisa (internih i eksternih vezano za bankarsko poslovanje);
- b) kršenje ljudskih prava (ljudskih prava u opšte i prava zaposlenih u banci, kao i klijenata banke);
- c) vršenje javnih ovlašćenja protivno svrsi zbog koje je povereno;
- d) opasnosti po život, javno zdravlje, bezbednost, životnu sredinu, kao i
- e) sprečavanje štete velikih razmera.

Uzbunjivanje u banci treba shvatiti kao potpuno novi i specifičan metod saznanja za različite vrste nepravilnosti, protivpravno ponašanje pojedinaca na štetu banke i njenih zaposlenih a time i njenih klijenata i društva u celini. Uzbunjivanje u banci, kao pravna koncepcija je prilično novo i to je nešto na šta se moramo navikavati kako u svakodnevnom životu tako i u poslovnim komunikacijama i posebno u poslovnim procesima banke i njenog odnosa prema klijentima i korisnicima finansijskih usluga. Sa druge strane treba imati u vidu da uzbunjivanje kao metoda saznanja za različite oblike nezakonitosti, neetičkog delovanja i ponašanja, korupcije i drugim vidovima kriminalnog delovanja u banci nije nova.

Uzbunjivanje u banci treba posmatrati u kontekstu poštovanja međunarodnih standarda, koji moraju biti implementirani i usklađeni s pozitivnim propisima u Srbiji. Tako moramo biti svesni da smo deo međunarodne pravne zaštite. Domaći propisi moraju biti u skladu s međunarodnim standardima i zahtevima. Privatizacijom bankarskog sektora u Srbiji je prisutan najveći broj stranih banaka od kojih su mnoge iz država članica EU gde i Srbija teži da bude. Ovde treba imati u vidu i to da sve strane banke u Srbiji iz svojih maternih država donose i sopstvene standarde koji se implementiraju u bankama supsidijarima, uz to da se ti standardi mogu implementirati samo ukoliko nisu u suprotnosti sa domaćim zakonskom normativom u Srbiji.

Donošenjem Zakona o zaštiti uzbunjivača, Srbija je ispunila međunarodne obaveze i ujedno je postala prva država koja je oblast zaštite uzbunjivača uredila u skladu sa Preporukom 7 (2014) Saveta Evrope. Sve ovo treba imati u vidu posebno kada je praktična primena ovih propisa u pitanju i da je to veoma važno kako se se propisi u

praksi primenjivati. Dakle, uzbunjivanje u banci u kontekstu zaštite uzbunjiva a je jedno veoma važno pitanje o kojem se treba voditi računa u usklađivanju pravnih propisa sa propisima EU u pregovorima o uklanjanju u porodicu evropskih zemalja. Uzbunjivanje možemo posmatrati iz aspekta suzbijanja (otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja) kršenja propisa, kršenja ljudskih prava, vršenja javnih ovlašćenja protivno svrsi zbog koje je povereno. Ovde imamo situaciju kada je već došlo do određenih nezakonitosti ili kriminalnih delikata u banci koji zahtevaju internu istragu a i sa stanovišta onog ko ih otkrije, prijavi ili obelodani da bude zaštićen od odmazde bilo koje vrste. Ovde je u pitanju pogled u nazad da se utvrdi činjenice no stanje i da se odgovori na pitanje da li je ta nam informacija-prijava i da se postupi u skladu s zakonom o zaštiti uzbunjiva a, ukoliko on trpi štetu, odnosno odmazdu zbog obelodanjivanja informacije (uzbunjivanja) u banci.

Uzbunjivanje, odnosno obelodanjivanje informacija o kojima je napred bilo reči, kao što su opasnosti po život, javno zdravlje, bezbednost, životnu sredinu kao i radi sprečavanja štete velikih razmera po banku i njene klijente, možemo posmatrati iz aspekta preventivnog delovanja onih lica koja te informacije obelodanjuju, odnosno uzbunjiva a i na otklanjanje navedenih rizika. Svakako je od velike važnosti i procena merodavnosti informacije koja je otkrivena, odnosno važno je utvrditi da li ona potpada pod materijalni opseg primene Zakona. Ovde nije neophodno da postoji odluka ili neki drugi akt nadležnog organa koji utvrđuje povredu prava, odnosno opasnost od povrede. Za to je nadležan sud da primenom opštih pravila građanskog procesnog prava odluči o prethodno navedenom pitanju i to u svakom konkretnom slučaju i datim okolnostima.

Ovde nam se nameće i još jedno pojmovno određenje na koje treba skrenuti pažnju a to je „otkrivanje“ koji čini sastavni deo same definicije uzbunjivanja. Tako otkrivanjem možemo smatrati činjenje dostupnim jednom ili većem broju lica neke informacije koja pre toga, odnosno od ranije nije bila poznata. Na primer: opštepoznate činjenice ne mogu biti otkrivene, tako je logično da one ne mogu predstavljati radnju uzbunjivanja. Sa druge strane značenje izraza „otkrivanje“ zahteva njegovo razlikovanje od samog postupka, odnosno od metoda otkrivanja. Ukoliko se razdvoje materijalni i procesni aspekti radnje otkrivanja, dolazimo do zaključka da pojam uzbunjiva a treba razlikovati od pojma zaštite uzbunjiva a. Zakonom o zaštiti uzbunjiva a, upravo se može uočiti navedena razlika, gde je na osnovu člana 5. Zakona o zaštiti uzbunjiva a, pravo na zaštitu zagarantovano onim uzbunjiva ima koji vrše uzbunjivanje na propisan način, u propisanom roku i ukoliko veruju u istinitost informacije koju otkrivaju. Dakle, uzbunjiva a može biti svako lice koje nije ispoštovalo proceduru uzbunjivanja, ali to lice ne može imati pravo na zaštitu u skladu s navedenim zakonom. Ovakav uzbunjiva a u banci može eventualno ostvariti pravo na zaštitu u skladu sa opštim pravilima u domaćem pravnom poretku.

Ovde je veoma važno imati u vidu da se uzbunjivanjem u banci smatrati samo otkrivanje informacije uz poštovanje kanala za uzbunjivanje, jer se samo tako obelodanjene informacije svrstavaju u one gde uzbunjiva a imaju zaštitu. Prosto ili uobičajeno komentarisanje meštinu zaposlenima u banci o nezakonitostima ili nekim kriminalno bezbednosnim pretnjama, ne može biti podvedeno pod pravnu zaštitu,

ve je neophodno takvu informaciju otkriti poslodavcu, odnosno ovlašćenom licu za prijem informacija i vođenje postupka u vezi sa uzbunjivanjem u banci.

Uzbunjivanje u banci predstavlja deo prava zaposlenih na slobodu izražavanja. Ovim se odražava koncept zaposlenih koji treba omogući i pravo na slobodu izražavanja mišljenja na radnom mestu (uz ispunjavanje određenih uslova i van radnog mesta), kojim se ograničava pravna subordinacija i obaveza lojalnosti zaposlenog poslodavcu. Opravdanje za ovako viši stepen slobode izražavanja zaposlenog u banci-uzbunjivača predstavlja njegova moralna dilema između lojalnosti poslodavcu i otkrivanja poverljivih informacija u vezi sa poslom koji obavlja, s jedne strane, i potrebe sprečavanja ugrožavanja javnog interesa i ozbiljnih opasnosti, s druge strane.

Uzbunjivanje u banci može biti:

- 1) **unutrašnje** - interno uzbunjivanje u banci, kada se otkriva informacija ovlašćenom licu za prijem informacija i vođenje postupka u vezi sa uzbunjivanjem ili poslodavcu;
- 2) **spoljašnje** - eksterno uzbunjivanje, pod kojim se podrazumeva otkrivanje informacije ovlašćenom organu a u vezi sa događanjima u banci ili vezano za banku i njene poslovne procese i
- 3) **uzbunjivanje javnosti**, pod kojim se podrazumeva otkrivanje informacije sredstvima javnog informisanja (putem interneta, na javnim skupovima ili na drugi način kojim se obaveštenje može učiniti dostupnim javnosti).

Uzbunjivanje u banci može da se izvrši poslodavcu ili licu ovlašćenom za prijem informacija i vođenje postupka u vezi sa uzbunjivanjem. Kada je u pitanju strana banka na tržištu Srbije, esto se može postaviti pitanje ko je poslodavac? Naravno da je poslodavac inostrana firma ali u Srbiji poslovna banka ima sve svoje organe (Izvršni i Upravni odbor, Skupštinu) te tako i predstavnike banke koji su pravni zastupnici i predstavnici banke, te ih tako možemo smatrati u tom kontekstu poslodavcima, odnosno rukovodiocima poslodavca kojima može da se obrati uzbunjivač.

U skladu sa članom 10. Paragraf 1. Evropske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, svako ima pravo na slobodu izražavanja, što treba imati u vidu prilikom obelodanjivanja informacija, odnosno uzbunjivanja u banci. Ovo pravo obuhvata slobodu mišljenja i slobodu primanja kao i prenošenja informacija i ideja, bez mešanja ovlašćenih rukovodilaca banke i bez obzira na granice. To nas vodi na zaključak da je pravo na uzbunjivanje sastavni deo osnovnog ljudskog prava na slobodu izražavanja koje je zajamčeno Ustavom Republike Srbije, kao i međunarodnim konvencijama.

Dakle interna normativna akta u banci u vezi sa zaštitom uzbunjivača moraju biti usklađena sa svim navedenim normativnim aktima, posebno sa Zakonom o zaštiti uzbunjivača, gde se izričito zabranjuje sprečavanje uzbunjivanja. Takođe sve odredbe opšteg akta ili pojedinačnog akta u banci, kojim se sprečava uzbunjivanje biti ništavne. Zato što su Ustavom zajamčena ljudska prava zagarantovana i njih je moguće ograničiti samo zakonom i u onim slučajevima kada je to određeno Ustavom. Tako je važno imati u vidu da u banci ne može da se donese nikakav interni normativni akt u suprotnosti sa Ustavom i Zakonom, jer će biti ništavan ako se njime reguliše zabrana uzbunjivanja. Ovakve nedoumice treba da budu otklonjene

kod menadžmenta banke i da se prihvati kao nepoželjno ponašanje, zabrana spre avanja uzbunjivanja. To zna i da nije neophodna odluka Ustavnog suda da pojedine odredbe ili u celosti pojedina ni, odnosno opšti akt nije u skladu sa zakonom, jer su takve odredbe po sili zakona ništavne. Ovde je važno objasniti i to da spre avanje uzbunjivanja može predstavljati bilo koja radnja-delovanje koje ima za cilj onemogu avanje uzbunjivanja. Takvu radnju naj eš e preduzimaju ljudi iz top menadžmenta banke ali je može preduzeti i bilo ko drugi. Na primer: da se kolektivnim ugovorom uredi da zaposleni u banci ne mogu otkrivati informacije u vezi korupcije, kreditnih prevara ili nekih drugih protivzakonitih delatnosti, takva odredba e biti ništavna po sili zakona.

Zabrana spre avanja uzbunjivanja automatski omogu ava zaštitu uzbunjiva a od namere poslodavca da ga spre i u uzbunjivanju, zato što uzbunjiva ne mora da pokre e niti da vodi bilo kakav postupak u smislu dokazivanja da je odredba pojedina nog ili kolektivnog ugovora u suprotnosti sa Zakonom o zaštiti uzbunjiva a. U banci se to mora uskladiti-predvideti podzakonskim aktom odnosno internim pravilnikom o zaštiti uzbunjiva a. Ovde treba imati u vidu da su ovakve odredbe u skladu sa paragrafom 11. Preporuke 7 (2014) Saveta Evrope, gde se navodi da poslodavac ne može da se osloni na obaveze nekog lica iz ugovora ili opšteg akta kako bi spre io da obelodani informaciju od javnog interesa ili kako bi ga pak sankcionisao zbog takvog obelodanjivanja.

POJAM UZBUNJIVA A I KATEGORIJE LICA KOJA IMAJU PRAVO NA ZAŠTITU U VEZI SA UZBUNJIVANJEM U BANCIMA

Uzbunjiva je svako fizi ko lice koje izvrši uzbunjivanje u vezi sa svojim radnim angažovanjem, postupkom zapošljavanja, koriš enjem usluga državnih i drugih organa, nosilaca javnih ovlaš enja ili javnih službi, poslovnom saradnjom i pravom vlasništva na privrednom društvu. (1. 2. ta ke 2. zakona) Ovakva definicija je prihvatljiva i za definisanje uzbunjiva a u banci, jer uporedno-pravno posmatrano, ne postoji jedinstvena definicija, niti postoje opšteprihv aeni evropski standardi po pitanju definisanja pojma uzbunjiva a. Zna aj regulisanja njihovog položaja na jedinstven na in u državama lanicama Evropske Unije pokazuje podrška Evropske komisije u sprovo enju komparativne analize postoje eg stanja u svakoj državi lanici. (Marti , Šarac, str. 20) Rezultat navedenih napora je iskazan u Izveštaju *Transparency international*, iz kojeg se vidi da ne postoji jedinstven standard u zaštiti uzbunjiva a i da u mnogom državama lanicama zaštita uzbunjiva a nije na zadovoljavaju em nivou. (Marti , Šarac, str. 20) Ova analiza je pokazala to da od 27 država lanica EU, koje su bile podvrgnute analizi, samo 4 imaju pravne sisteme koji se mogu oceniti kao prihvatljivim iz aspekta zaštite uzbunjiva a i to su: Luksemburg, Rumunija, Slovenija i Velika Britanija. Ostalih 23 države lanice EU, u njih 16, lica koja prijavljuju nepravilnosti imaju parcijalnu zaštitu, u ostalih 7 država zakonski okvir je ili veoma ograni en u ovoj oblasti ili uopšte ne postoji.

U paragrafu 3. Preporuke (2014) Saveta Evrope navodi se da bi nacionalno zakonodavstvo države lanice trebalo da obuhvati svakog pojedinca koji radi bilo u privatnom ili javnom sektoru i to bez obzira na prirodu radnog angažovanja ili

injenicu da se radi o plaćenom ili neplaćenom radu. (Marti, Šarac, str. 21) Dodatno se ovde napominje da bi personalni okvir trebalo da obuhvati i ona lica čije je radno angažovanje prestalo u banci, kao i lica koja tek treba da započnu svoje radno angažovanje u istoj, ukoliko su za informaciju o ugrožavanju ili kršenju javnog interesa saznali u postupku zapošljavanja, odnosno u fazi koja je prethodila zaključenju ugovora o radu u banci.

Pravo na zaštitu uzbunjivača u banci imaju zaposleni banke, svako fizičko lice koja po ugovoru izvršavaju poslove za banku i u ime banke, ali bi ovde trebalo da se imaju u vidu i klijenti banke kao i svako lice koje je vezano ugovornim odnosima sa bankom a može da uoči i nepravilnosti, odnosno da dođe do informacije u vezi narušavanja poslovnog ugleda banke ili eventualnog kriminalno-bezbednosnog ugrožavanja iste.

Tako u skladu sa Zakonom o zaštiti uzbunjivača i drugim podzakonskim aktima kao i internim aktima banke treba da se pruži zaštita uzbunjivača ima u banci, odnosno svakom fizičkom licu (domaćem ili stranom državljaninu) koje izvrši uzbunjivanje u banci a u vezi sa:

- svojim radnim angažovanjem u banci;
- postupkom zapošljavanja u banku;
- korišćenjem usluga državnih i drugih organa, nosilaca javnih ovlašćenja ili javnih službi i
- poslovnom saradnjom i pravom vlasništva na privrednom društvu.

Radno angažovanje definisano je u čl. 2. ta. 6. Zakona o zaštiti uzbunjivača, koje obuhvata radni odnos, rad van radnog odnosa, volontiranje, vršenje funkcije, kao i svaki drugi fakti koji rad za poslodavca, odnosno za banku u konkretnom slučaju. Ovde je važno naglasiti da se navedeni termin radno angažovanje koristi za primenu zakona o zaštiti uzbunjivača. Dok bi obim i sastavne elemente radnog angažovanja trebalo shvatiti u smislu zakona kojim se uređuju radno pravni odnosi u banci. Dakle, termin radno angažovanje obuhvata, lica koja su zaposlena u banci na određeno ili na neodređeno vreme, lica koja obavljaju određene poslove na osnovu ugovora o radu, ugovora o privremenim i povremenim poslovima, volontere, pripravnike itd. ako analiziramo termin „u vezi“ sa svojim radnim angažovanjem, što nam ukazuje na to da se zaštita pruža po zakonu i onim licima koja nisu više radno angažovana u banci (na primer: bivši zaposleni, penzionisana lica itd.) koja su do informacije došla tokom radnog angažovanja.

Veoma često je u prethodnom tekstu pominjan pojam „poslodavac“ što je potrebno bliže dati objašnjenje u skladu sa zakonskom odredbom. Naime „poslodavac“ je definisan u čl. 2. ta. 4. Zakona o zaštiti uzbunjivača, tako da obuhvata organe Republike Srbije, teritorijalne autonomije ili jedinice lokalne samouprave, nosioce javnih ovlašćenja ili javne službe, pravna lica ili preduzetnike koji radno angažuju jedno ili više lica. (Marti, Šarac, str. 22) Pored navedenog, Zakonom se pruža zaštita u slučaju svakog drugog fakti koji rada za poslodavca, u ovom konkretnom slučaju za konkretnu banku. Ovakva zaštita u skladu sa Rezolucijom 1729 i Preporukom (2014)⁷ Saveta Evrope, koja postavlja minimum zahteva u pogledu personalnog opsega zaštite uzbunjivača u vidu veze uzbunjivača i poslodavca koja se ogleda u bilo kakvom radnom angažovanju. (Marti, Šarac, str. 22)

Postupak zapošljavanja posmatran iz aspekta zaštite uzbunjiva a treba da ohrabri svakog jer je normativno regulisana zaštita uzbunjiva a na najširem mogu em nivou. Imaju i u vidu specifi nosti društvenih, socijalnih i ekonomskih inilaca Republike Srbije, Zakonom se pruža zaštita i licima koja izvrše uzbunjivanje u banci, otkrivanjem informacije do koje su došli tokom postupka zapošljavanja. Tako su obuhva ena lica: 1) koja u estvuju u postupku zapošljavanja u konkretnu banku i 2) koja otkrivaju informacije u vezi s tim postupkom (zapošljavanja u banku). Ovde je veoma važno imati u vidu da lica koja u estvuju u postupku zapošljavanja u banci, ako otkriju informaciju koja nije u vezi sa tim postupkom, ne mogu biti u ovoj kategoriji lica.

Imaju i u vidu operativne rizike u bankarskom poslovanju kao što su kriminalno bezbednosno ugrožavanje banke (korupcija, kreditne i druge prevare, zloupotrebe ovlaš enja itd.), koji su identifikovani u oblasti obavljanja rukovode ih funkcija u banci, zna ajno je da se u skladu sa Zakonom pruži zaštita takvim licima koja izvrše uzbunjivanje otkrivanjem informacije koju su saznali u vezi sa koriš enjem navedenih usluga u bankarskom poslovanju.

Preporuka 7(2014) Saveta Evrope podvla i da je neophodno da se zaštite uzbunjiva i bez obzira na to da li poti u iz javnog ili privatnog sektora. (Marti , Šarac, str. 23)

Rešenja iz Zakona o zaštiti uzbunjiva a usvajaju ovakav koncept na slede a dva na ina:

- 1) štite se sva radno angažovana lica, bez obzira na to iz kog su sektora (privatnog ili javnog), u ovom konkretnom slu aju svi zaposleni banke koji se identifikuju kao uzbunjiva i i
- 2) zaštiti ena su lica koja nisu radno angažovana, ali koja izvrše uzbunjivanje u vezi sa svojom poslovnom saradnjom ili pravom vlasništva na privrednom društvu, u ovom slu aju banke.

Jasno je iz prethodno navedenog da banke imaju obavezu po Zakonu da izrade sistem zaštite uzbunjiva a iako se radi o privatnim bankama. Pored napred date napomene u vezi poslodavca potrebno je i ovaj pojam detaljnije objasniti posebno kad su u pitanju banke jer i ove finansijske institucije su u odre enom broju javne a u najve em broju privatne-poslovne banke. Prema odredbi lana 5. Zakona o radu, poslodavac, u smislu tog zakona, jeste doma e, odnosno strano pravno ili fizi ko lice koje zapošljava, odnosno radno angažuje, jedno ili više lica. Pojam ili izraz poslodavac definisan je u lanu 2. ta ka 4. Zakona o zaštiti uzbunjiva a, tako da obuhvata i poslovne banke koje posluju u Srbiji, bez obzira što se radi o bankama u stranom vlasništvu i privatnim bankama.

Zakon definiše i pojam „odgovorno lice“ kao lice kome su u pravnom licu povereni odre eni poslovi koji se odnose na upravljanje, poslovanje ili proces rada, kao i lice koje u državnom organu, organu teritorijalne autonomije i jedinici lokalne samouprave vrši odre ene dužnosti. (Marti , Šarac, str. 23) Kada je u pitanju uzbunjivanja u banci prethodno se odnosi na poslodavca a to je u banci naj eš e Predsednik Izvršnog odbora ili lan izvršnog odbora banke. Ovde moramo imati u vidu razliku odgovornog lica u odnosu na lice ovlaš eno za prijem informacija i vo enje postupka u vezi sa uzbunjivanjem u banci.

Treba napomenuti i to da postoje lica koja nisu uzbunjiva i u smislu Zakona, ali koja imaju pravo na zaštitu kao uzbunjiva i u banci. Ovde se radi o povezanim licima, licima za koje se pogrešno smatra da su uzbunjiva i ili povezana lica, službenim licima, kao i licima koja prikupljaju informacije koje bi potencijalno mogle ukazati na ugrožavanje i povredu propisa u bankarskom poslovanju, a to se može podvesti pod javni interes. Osnovna razlika je ta što uzbunjiva preduzima radnju uzbunjivanja, dok ostala lica to ne ine, ali i pored toga mogu da trpe štetne posledice (osvetu, odmazdu isl.). Bez obzira na sve, sva navedena lica imaju pravo na zaštitu u skladu sa Zakonom o zaštiti uzbunjiva a i oni su svi aktivno legitimisani da podnesu tužbu nadležnom sudu u cilju zaštite svojih prava.

Da bi povezano lice imalo zaštitu kao uzbunjiva u banci ono treba da:

- 1) dokaže da je povezano sa uzbunjiva em i
- 2) u ini verovatnim da je prema njemu preduzeta štetna radnja zbog povezanosti sa uzbunjiva em.

Prilikom dokazivanja stepen i vrsta povezanosti lica sa uzbunjiva em je irelevantan radi ostvarivanja zaštite. Tako to na primer može biti rodbinska povezanost, emotivna, profesionalna ili bilo koja druga. Bitno je da je na povezanom licu da dokazuje štetne radnje koje se preduzimaju prema njemu zbog povezanosti sa uzbunjiva em.

U drugom slu aju se radi o najnižem stepenu dokazivanja gde povezano lice treba da u ini verovatnim, ali ne i da dokazuje, postojanje uzro ne veze izme u štete koju trpi i povezanosti sa uzbunjiva em.

Pravo na zaštitu zbog pogrešnog ozna avanja uzbunjiva a je zagarantovano Zakonom po l. 7., jer pravo na zaštitu kao uzbunjiva , ima lice koje u ini verovatnim da je prema njemu preduzeta štetna radnja, ako je lice koje je preduzelo štetnu radnju, pogrešno smatralo da je to lice uzbunjiva , odnosno povezano lice. Praksa je pokazala da ima i takvih situacija u kojima štetnik (lice koje preduzima štetnu radnju) ima pogrešnu predstavu da je lice kojem nanosi štetu uzbunjiva , odnosno povezano lice sa uzbunjiva em. Ovakve situacije se mogu dogoditi: a) kada je zaista došlo do uzbunjivanja, ali postoji pogrešna predstava o uzbunjiva u, odnosno povezanom licu i b) kada nije bilo uzbunjivanja, ali štetnik ima pogrešnu predstavu da je došlo do uzbunjivanja i da je za to, putativno uzbunjivanje, zaslužno neko lice, pa da tom licu nanese štetu.

Da bi ostvarilo zaštitu na osnovu navedenih odredbi Zakona, lice treba da:

- 1) dokaže da je štetnik imao pogrešnu predstavu da je on uzbunjiva , odnosno povezano lice i
- 2) u ini verovatnim da je prema njemu preduzeta štetna radnja od strane štetnika koji je pogrešno smatrao da je to lice uzbunjiva , odnosno povezano lice.

Lice koje u obavljanju poslova i zadataka, odnosno ija je to dužnost u banci da otkrivaju i prijavljuju takve doga aje i informacije kojima se ukazuje na koruptivno ponašanje pojedinaca, razli ite oblike nezakonitog ponašanja na štetu banke i njenih klijenata, možemo svrstati u kategoriju lica koja imaju zaštitu kao lica u vršenju službene dužnosti u banci (radnici u direkciji za kontrolu uskla enosti poslovanja i bezbednost banke).

Zaposleni u banci treba da postupaju u skladu sa donetim internim pravilima banke kao što su: pravilnik o bezbednosti banke, pravilnik o etičkom kodeksu te pravilnik o načinu prijavljivanja etičkih prekršaja, pravilnik o sprečavanju sukoba interesa itd. Ovde treba imati u vidu da su to specifične situacije zaštite lica kojima u opis poslova i zadataka u banci spada dostavljanje informacije o kršenju propisa, kršenju ljudskih prava, vršenju javnog ovlašćenja protivno svrsi zbog koje je povereno, opasnosti po javno zdravlje, bezbednost, životnu sredinu, kao i radi sprečavanja štete velikih razmera (što sve predstavlja predmet uzbunjivanja). Dakle ova lica se mogu pojaviti u dvojakoј ulozi. U prvom slučaju, otkrivanje informacija o predmetu uzbunjivanja spada u njihovu redovnu delatnost u banci. U drugom slučaju, može se dogoditi da se lice koje vrši poslove i zadatke uzbunjivanja pojavi u ulozi uzbunjivača.

Da bi u napred opisanim situacijama lice ostvarilo pravo na zaštitu kao uzbunjivač, potrebno je da:

- 1) dokaže da je u vršenju svojih redovnih poslova i zadataka dostavilo informaciju i
- 2) u ini verovatnim da je prema njemu preduzeta štetna radnja zbog dostavljanja informacije.

Kategorija lica koja ima pravo na zaštitu jesu i ona lica koja traže informacije, te zbog traženja informacija imaju po Zakonu pravo na zaštitu kao i uzbunjivač, shodno čl. 9 Zakona o zaštiti uzbunjivača. Ovim članom se štiti lice koje traži podatke u vezi sa informacijom od javnog interesa i u vezi sa uzbunjivanjem. Da bi ova lica ostvarila zaštitu na osnovu pomenute odredbe, potrebno je da:

- 1) dokažu da traže podatke u vezi sa informacijom o kršenju propisa, kršenju ljudskih prava, vršenju javnog ovlašćenja protivno svrsi zbog koje je povereno, opasnosti po život, javno zdravlje, bezbednost, životnu sredinu, kao i radi sprečavanja štete velikih razmera i
- 2) u ini verovatnim da je prema njemu preduzeta štetna radnja zbog traženja tih podataka.

Kao i u svim prethodno opisanim situacijama i ovde je potrebno dokazati da je lice tražilo navedene podatke iz opisane prve tačke. Prilikom dokazivanja ovde je potrebno precizno dokazati da je lice zaista tražilo podatke, gde je potrebno da je lice preduzelo radnju konkretnog traženja informacija i podataka a ne samo da je to nameravalo. Ovde treba imati u vidu da nije relevantan podatak na koji način je lice tražilo podatke (usmeno, pismeno, telefonom isl.). takođe, ovde nije bitno ni to od koga je lice te podatke tražilo. Tako, na primer lice može ostvariti zaštitu ako je tražilo podatke od predsednika izvršnog odbora banke, direktora filijale ili od bilo kog zaposlenog u banci. Dalje, važno je imati u vidu da lice od koga se traže podaci ne mora da bude i lice koje preduzima štetnu radnju. Lice ne može da traži bilo koje podatke već samo one koje je Zakon propisao. Na kraju je važno imati u vidu i to da je dovoljno da je lice tražilo podatke samo jednom kako bi imalo pravo na zaštitu po Zakonu o zaštiti uzbunjivača. Lice koje traži podatke treba da u ini verovatnim da je prema njemu preduzeta štetna radnja ali ne i da to dokaže. Verovatnim treba da ukaže na postojanje uzroka ne veze između štetne radnje i traženja konkretnih podataka.

ZAŠTITA PODATAKA O LI NOSTI UZBUNJIVA U U BANCII

Banka treba da imenuje lice koje je ovlaš eno za prijem informacija u vezi sa uzbunjivanjem a ije su obaveze i dužnost da štiti podatke o li nosti uzbunjiva a. Ova lica u banci su dužna da štite podatke na osnovu kojih je mogu e otkriti identitet uzbunjiva a u banci, osim ako se uzbunjiva ne saglasi sa otkrivanjem tih podataka, u skladu sa zakonom koji ure uje zaštitu podataka o li nosti. (član 10 Zakona)

Svako lice u banci koje sazna za ove podatke dužno je da ih štiti, što je obaveza koja proizilazi iz Zakona o zaštiti uzbunjiva a.

Dakle, zakonom je ure ena zaštita podataka o li nosti time što je uvedena dužnost, odnosno obaveza lica ovlaš enog za prijem informacija o uzbunjivanju da zaštititi podatke o uzbunjiva u, odnosno o njegovoj li nosti ali i da štiti podatke na osnovu kojih je mogu e otkriti identitet uzbunjiva a. U vezi ove dužnosti izuzetak se pravi u dve alternativne situacije i to su:

- 1) kada je uzbunjiva saglasan sa otkrivanjem podataka o li nosti, odnosno podataka na osnovu kojih je mogu e otkriti identitet uzbunjiva a, sve u skladu sa zakonom kojim se ure uje zaštita podataka o li nosti i
- 2) kada bez otkrivanja identiteta uzbunjiva a ne bi mogao da postupa nadležni organ, pod uslovom da je lice ovlaš eno za prijem informacije u banci, obavestilo uzbunjiva a o ovoj mogu nosti pre prijema informacije i ako je obavestilo uzbunjiva a o ovim injenicama pre otkrivanja identiteta uzbunjiva a nadležnom organu.

Ovde je bitno napomenuti da se podaci o li nosti uzbunjiva a ne mogu, odnosno ne smeju saopštavati licu koje sazna za podatke u vezi uzbunjivanja i uzbunjiva a, osim ako to posebnim zakonom nije druga ije propisano.

esta je pojava da poslodavac, odnosno nadležni rukovodioci u banci prvenstveno žele da znaju ko to prijavljuje odre ene podatke, odnosno ko je taj ko vrši uzbunjivanje. Imaju i u vidu napred obrazloženu zakonsku obavezu podaci o li nosti uzbunjiva a se ne mogu otkrivati nikome, osim ako to zakonom nije regulisano druga ije u konkretnom slu aju.

ZLOUPOTREBA UZBUNJIVANJA U BANCII I MERE ZABRANE OVAKVIH POSTUPAKA

Ovde treba po i od zakonske odredbe koja ure uje zabranu zloupotrebe uzbunjivanja, gde je cilj da se spre i širenje o iglednih neistina i lakovernih postupaka. Odmah možemo postaviti i pitanje koji su to motivi uzbunjiva a za uzbunjivanje u banci? Na prvi pogled je nemogu e utvrditi da li je uzbunjiva izvršio uzbunjivanje iz li nog interesa ili on ima altruisti ke motive. Prvo se mora po i od pretpostavke da za uzbunjivanje kod uzbunjiva a postoji „dobra vera“, osim ako se ne dokaže suprotno. Uzbunjiva ima pravo na zaštitu po Zakonu, osim ako se ne dokaže da je on ili ona dao/la obaveštenje u „lošoj veri“.

Zabranjena je zloupotreba uzbunjivanja, a prema Zakonu zloupotrebu uzbunjivanja vrši lice koje:

- 1) dostavi informaciju za koju je znalo da nije istinita i
- 2) pored zahteva za postupanje u vezi sa informacijom kojom se vrši uzbunjivanje traži ili zahteva protivpravnu korist.

Pre nego zapo ne postupak uzbunjivanja, uzbunjiva treba da ima razuman osnov da sumnja da je u konkretnom slu aju došlo do kršenja propisa, protivpravnog ponašanja, kršenja ljudskih prava ili neke sumnje ukazuju na vršenje krivi nih dela itd. Sve to treba da predstavlja koncept „verovanja u istinitost informacije“, koji se razlikuje od motiva zbog kojih bi neko otkrio informaciju u javnom interesu. Motiv uzbunjiva a je irelevantan za ostvarivanje prava na zaštitu. Eventualna procena motiva uzbunjiva a bi mogla u praksi biti podložna zloupotrebama a što bi dovelo do obeshrabrivanja i ugrožavanja prava uzbunjiva a. Sud je taj koji daje ocenu da li je uzbunjiva dao informaciju u „dobroj veri“ i da li je informacija istinita. To je ure eno odredbom lana 5. ta ka 3. Zakona o zaštiti uzbunjiva a, jer pravo na zaštitu ima uzbunjiva kada je u trenutku uzbunjivanja, na osnovu raspoloživih podataka, u istinitost informacije poverovalo lice sa prose nim znanjem i iskustvom kao i uzbunjiva . Ovako objektivno ure ena granica izme u radnji koje zna e zloupotrebu uzbunjivanja i radnje koje kvalifikuju uzbunjiva a za zaštitu, isklju uje diskreciono pravo u postupanju i uvodi pravnu sigurnost u primeni Zakona u prakti noj primeni. Paragraf 22. Preporuke 7 (2014) Saveta Evrope, ukazuju na to da ne treba uskratiti zaštitu uzbunjiva uako je imao pogrešnu predstavu o injenicama ili ako se njegova sumnja o ugrožavanju javnog interesa nije obistinila, pod uslovom da je imao razuman osnov i da veruje da su njegovi navodi ta ni.

Dakle, ne e biti zloupotrebe uzbunjivanja u banci, niti e uzbunjiva zloupotrebiti svoje pravo na uzbunjivanje ako otkrije informaciju o predmetu uzbunjivanja za koju on veruje da je istinita, iako se na kraju može do i do utvr enog injeni nog stanja da je uzbunjiva imao pogrešnu predstavu, odnosno da se opasnost po javni interes nije dogodila, odnosno realizovala u praksi. Zabrana zloupotrebe uzbunjivanja predstavlja limitiranje prava na zaštitu kako bi se spre ilo uznemiravanje javnosti informacijama koje nisu istinite i koje mogu dovesti do ugrožavanja verodostojnosti uzbunjivanja uopšte.

Zloupotreba uzbunjivanja u banci može dovesti do panike i stvaranja loših me uljudskih odnosa u kolektivu, me usobnog nepoverenja a što sve može da dovede do reputacione štete po banku koju je teško nadoknaditi. Zato je potrebno dokazati da je neko dao informaciju u vezi sa uzbunjivanjem u banci u nameri da prikaže loše stanje a svestan je i zna da je ta informacija neistinita. Dalje, jasno treba utvrditi i to da li je to lice, predstavljaju i se kao uzbunjiva tražilo protivpravnu korist za sebe ili drugog a na štetu nekog lica, odnosno u ovom slu aju banke. Kako ne bi dolazilo do zloupotrebe uzbunjivanja u banci je neophodno preduzeti mere propisane Zakonom o zaštiti uzbunjiva a i u skladu sa Pravilnikom o na inu unutrašnjeg uzbunjivanja, na inu odre ivanja ovlaš enog lica kod poslodavca, kao i drugim pitanjima od zna aja za unutrašnje uzbunjivanje kod poslodavca koji ima više od deset zaposlenih.

Na osnovu navedenih eksternih normativnih akata banka treba da donese interna normativna akta koja moraju biti uskla ena sa eksternom normativom i drugim internim normativnim aktima u banci. Obaveza je da se uradi slede e:

- Pravilnik o postupanju u slučaju unutrašnjeg uzbunjivanja (1. 16. Zakona o zaštiti uzbunjivača);
- Obaveštenje o pravima uzbunjivača, postupku uzbunjivanja, kao i drugim pitanjima od značaja za uzbunjivanje i zaštitu uzbunjivača (1. 14. st. 4. Zakona o zaštiti uzbunjivača),
- Imenovanje lica za prijem informacija i vođenje postupka za unutrašnje uzbunjivanje,
- Uvođenje posebne telefonske linije, odnosno posebnog broja za prijem informacija od uzbunjivača.

Sve navedeno je potrebno preduzeti u cilju uređivanja uzbunjivanja i postupka u vezi istog u banci, prava uzbunjivača, obaveza nadležnih organa, organizacija, pravnih i fizičkih lica u vezi sa uzbunjivanjem, kao i sva druga pitanja koja mogu biti od značaja za uzbunjivanje i zaštitu uzbunjivača u banci i njenim poslovnim procesima.

Svaki zaposleni u banci treba da bude upoznat o izradi internih normativnih akata i da mu budu dostupna kako bi se svako mogao pozvati na odredbe istih u slučaju potrebe zaštite uzbunjivača i uzbunjivanja kao metode obelodanjivanja napred opisanih informacija od javnog interesa. Sa druge strane neophodna je edukacija zaposlenih u banci kako ne bi dolazilo do zloupotrebe uzbunjivanja uz stalno isticanje zakonskih obaveza i zabrane zloupotrebe uzbunjivanja. Cilj zabrane zloupotrebe uzbunjivanja jeste i to da kuloarske priče i neargumentovana etiketiranja ljudi, kao i iznošenja neistina na štetu pojedinaca i banke u celini, premestimo u legalne okvire odlučivanja, odnosno na mesto prava i pravde jednake za sve ljude koji rade u banci i u interesu banke.

POSTUPAK UZBUNJIVANJA I SPROVOĐENJE INTERNIH ISTRAGA U BANCIMA U VEZI SA UZBUNJIVANJEM I ZAŠTITOM UZBUNJIVAČA

Kao što je napred istaknuto uzbunjivanje u banci može biti unutrašnje, spoljašnje i uzbunjivanje javnosti, gde za sve oblike uzbunjivanja možemo reći da se radi o otkrivanju informacije od javnog interesa. Ova informacija treba da sadrži podatke o kršenju propisa, odnosno o protivzakonitom ponašanju na štetu banke, kršenju ljudskih prava, korupciji i drugim vidovima kriminalnog ponašanja na štetu banke. Uzbunjivač bi trebalo samo da opiše događaj koji predstavlja kršenje ljudskih prava, nezakonita ponašanja pojedinaca ili grupe zaposlenih u banci, kao i na kriminalno-kriminogene oblike ponašanja u kolektivu i na štetu banke. Uzbunjivač kada dostavlja informaciju ne mora da zna koji je propis prekršen u konkretnom slučaju. Ovde je dovoljno da uzbunjivač opiše samo radnju, odnosno u čemu se sastoji radnja koja, po njegovom mišljenju, predstavlja kršenje propisa. Dalje, od uzbunjivača se ne očekuje da dostavi dokaze kojima bi potkrepeo svoje tvrdnje, zato što bi takvi postupci mogli samog uzbunjivača da dovedu u situaciju da on sam sprovodi određenu vrstu istrage i da on prikuplja dokaze. Sa druge strane ovakvo postupanje uzbunjivača bi moglo da ometa postupak nadležnih organa u sprovođenju istrage.

Sadržina informacije napred opisane regulisana je članom 13. Zakona o zaštiti uzbunjivača. Tako je određeno u pomenutom članu Zakona da Informacija može biti potpisana od strane uzbunjivača te da sadrži i podatke o uzbunjivaču. Istovremeno treba imati u vidu da odredbe istog člana obavezuju poslodavca, rukovodioca banke, kao i ovlašćeni organ na postupanje po anonimnim prijavama, odnosno obaveštenjima u vezi sa informacijom koja se obelodanjuje u vezi sa uzbunjivanjem, u okviru svojih ovlašćenja. Ovde moramo ukazati i na to da Zakon pravi razliku između poverljivog i anonimnog obaveštenja. Poverljivo obaveštenje uređeno je članom 10. stav 1. Zakona, gde je propisano da je lice koje je ovlašćeno za prijem informacije od uzbunjivača dužno da štiti podatke o ličnosti kao i podatke na osnovu kojih se može otkriti ličnost uzbunjivača, o čemu je bilo više reči u prethodnom tekstu ovog rada. Anonimno obaveštenje ili informacija se uređuje članom 13. stav 3. Zakona. Ovde je važno imati u vidu sadržaj informacije i da bi poslodavca trebalo da interesuje informacija bez obzira ko je istu dostavio, odnosno da li je potpisana, pseudonimna ili anonimna. Zato poslodavac ili ovlašćeno lice u banci imaju obavezu da provere navode u anonimnoj informaciji u okviru svojih ovlašćenja. Veoma je važno napomenuti i to da je poslodavcu zabranjeno zakonom preduzimanje mera i aktivnosti na otkrivanju identiteta anonimnog uzbunjivača.

Uzbunjivanje u banci počinje dostavljanjem informacije, rukovodiocu banke kao poslodavcu, odnosno licu za prijem informacije i vođenju postupka u vezi sa uzbunjivanjem u banci. Mnogobrojni su aspekti o tome kada započinje uzbunjivanje. Tako na primer, u cilju ostvarivanja prava za zaštitu, štetna radnja treba da je izazvana postupkom uzbunjivanja, što implicira da se ona može dogoditi tek nakon momenta započinjanja uzbunjivanja, odnosno nakon otkrivanja informacije od javnog interesa. Ovde treba napomenuti da ne sme biti izvršeno unutrašnje uzbunjivanje u banci, ako je informacija dostavljena nekom drugom licu a ne rukovodiocu banke ili ovlašćenom licu za prijem informacije. Tako na primer, ako uzbunjivač otkrije informaciju svom kolegi ili kolegici u banci koji nisu ovlašćena lica, onda te informacije nisu u funkciji uzbunjivanja već je ovde neophodno potrebno dosledno poštovanje postupka uzbunjivanja koji je propisan Zakonom. Svaki poslodavac, u ovom slučaju rukovodilac banke je obavezan da postupi po datoj informaciji bez odlaganja a najkasnije u roku od 15 dana od dana prijema informacije u banci. Obaveze postupanja po informaciji podrazumevaju to da se u propisanom roku preduzmu mere i radnje iz nadležnosti rukovodioca banke (npr. Predsednika Izvršnog odbora), ili lica ovlašćenog za prijem informacija od uzbunjivača. Dakle, po prijemu informacije se preduzimaju mere i aktivnosti iz okvira i domena nadležnosti ovlašćenih lica ili se donosi akt kojim se započinje postupak povodom otkrivene informacije. Svakako je važno ista i da se ovim ne okončava postupak, zato što se u najvećem broju slučajeva u praksi odvija duže od 15 dana. Poslodavac treba uzbunjivača da obavesti o ishodu postupka, u roku od 15 dana nakon okončanja postupka. U toku postupka, dužnost poslodavca je takođe, da uzbunjivaču pruži obaveštenja, na njegov zahtev, o toku i radnjama koje su preduzete u postupku po informaciji, te da uzbunjivaču omogući i uvid u spise predmeta i da mu omogući prisustvo radnjama u toku postupka.

Kao i kod unutrašnjeg uzbunjivanja postupak spoljašnjeg uzbunjivanja započinje, takođe, dostavljanjem informacije u vezi sa uzbunjivanjem. Uz napomenu da se u

ovom sluaju informacija dostavlja nadležnom organu (poreskoj inspekciji, tržišnoj inspekciji, kontroli NBS itd.), odnosno ovlaštenom organu za postupanje po istoj. Ovlašteni organ je dužan po zakonu da o ishodu postupka obavesti uzbunjivača, kada se postupak okonča.

Za banke i njene rukovodioce je najproblematičniji oblik uzbunjivanja koji se odnosi na uzbunjivanje javnosti, jer je to postupak na koji ne mogu uticati i često bivaju iznenađeni i zatečeni obelodanjenim informacijama u javnosti. Pre nego što se uzbunjiva odlučuje da obavesti, odnosno uzbuni javnost, u skladu sa Zakonom on treba da pokuša uzbunjivanje kod poslodavca ili kod ovlaštenog lica. Međutim, ovde postoji izuzetak kada uzbunjivač može da obavesti javnost bez prethodnog obaveštavanja poslodavca-rukovodioca banke ili ovlaštenog lica u banci, kao i ovlaštenog organa (spoljašnje uzbunjivanje), to je sluaj neposredne opasnosti po život, javno zdravlje, bezbednost, životnu sredinu, od nastanka štete velikih razmera, odnosno ako postoji neposredna opasnost od uništenja dokaza. Prilikom uzbunjivanja javnosti, uzbunjivač je dužan da poštuje pretpostavku nevinosti okrivljenog, pravo na zaštitu podataka o ličnosti, kao i da ne ugrožava vođenje postupka pred nadležnim sudom. Sve ovo govori u prilog činjenici da sa uzbunjivanjem javnosti treba biti veoma oprezan i da je ovde iznad svega važno zakonito postupanje.

Bez obzira o kojoj vrsti uzbunjivanja se radi u banci je neophodno pokrenuti sprovođenje interne istrage u cilju provere stvarnog stanja i materijalne istine. U svakom od ovih postupaka je važna informacija, odnosno sadržina te informacije i njena tačnost a nebitno je kako ona i ko ju je dostavio rukovodiocu banke ili ovlaštenom licu za prijem istih, kao i nadležnom organu kao i ko je obavestio javnost. Ovde je u preliminarnoj istrazi potrebno utvrditi da li je postupak obelodanjivanja informacije tekao u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima u vezi sa uzbunjivanjem.

Informacije koje se dostavljaju kada je u pitanju uzbunjivanje mogu biti dostavljene usmeno – neposredno i putem telefona, pisanim putem - poštom, putem elektronske pošte (e-mail ili SMS).

Nakon preliminarne istrage i izvršenih provera treba opredeliti kome će se podaci dostaviti na postupanje, kao na primer unutar banke davanje predmeta u nadležnost za to ovlaštene organizacione jedinice u banci (Odeljenje opšte bezbednosti, Direkcija za ljudske resurse, direkcija, pravnih poslova, Sektor rizika, interna revizija, unutrašnja kontrola itd.), sve zavisi da li se radi o disciplinskim propustima ili o nekim poslovnim propustima itd. Ukoliko se utvrdi da postoje indicije koje ukazuju na kriminalno-kriminogeno delovanje po kojima je po zakonu potrebno postupanje nadležnog državnog organa doglašaj treba prijaviti istima u nadležnost uz obaveštenje da se radi o podacima dobijenim od uzbunjivača zbog zaštite uzbunjivača u konkretnom sluaju, kao i o potrebi hitnog postupanja po dostavljenim informacijama.

Istrage koje se sprovode u vezi uzbunjivanja i zaštite uzbunjivača moraju biti: delotvorne, potpune i nezavisne. Sve to podrazumeva zakonit i profesionalan pristup proverama činjenica a to mogu obavljati oni kadrovi koji su opredeljeni u banci za sprovođenje internih istraga (zaposleni u direkciji za kontrolu usklađenosti poslovanja i bezbednost banke). Interne istrage treba da imaju za rezultat utvrđenu

istinu i obezbeđene dokaze za tvrdnje koje su iznete u obelodanjenjima informacijama. Istrage moraju biti potpune i tu treba dati odgovor na sva pitanja kriminalistike. Što se tiče nezavisnosti u sprovođenju istrage bitno je napomenuti da rukovodioci banke ne treba da imaju uticaj na tok istrage i proveru u vezi sa obelodanim informacijama i podacima koje je dao uzbunjivač. Krajnji rezultat treba da bude utvrđeno stvarno stanje i materijalna istina.

Zaštita uzbunjivača u banci je zaštita ljudskih prava i to poslodavac, odnosno rukovodilac u banci mora da razume da se ovde radi o poštovanju međunarodnih standarda i da je banka deo međunarodne pravne zaštite. Informacija mora biti saopštena u javnom interesu a ne radi lične zaštite, tako da svi shvatimo da je uzbunjivač u ulozi zaštite društvenih i javnih interesa. Sve ovo mora da se ima u vidu prilikom postupka uzbunjivanja i sprovođenja istrage u vezi sa tim.

Ono što je veoma važno ovde napomenuti da Zakon mora rešiti pitanje poslodavca, odnosno rukovodioca banke da sve proglasi poslovnom, odnosno bankarskom tajnom. Mora se razbiti ta vrsta anateme da bankari proglašavaju sve tajnom i da oni vrše selekciju šta to uzbunjivač može da obelodani a šta ne. Ovde je bitna informacija a ne uzbunjivač niti poslodavac i ta vrsta animoziteta se mora rešavati u postupku uzbunjivanja.

Veoma je važno ispitati i na inplasiranje informacije, da to bude u skladu sa zakonom, jer je važno da se to ne dešava tako što se informacija obelodani prvo u medijima pa onda da se vraća postupku uzbunjivanja. Obično to u praksi biva tako da se počinje prvo sa blaženjem i zatrpavanjem javnosti nekim na prvi pogled „aferama“, odnosno neistinama. Veoma je važno imati u vidu da se ne sme kršiti prezumpcija nevinosti. U svakom konkretnom slučaju treba utvrditi: legalnost, legitimitet i proporcionalnost podataka. Tako treba napraviti jasnu razliku između uzbunjivanja u javnom interesu i pritužbi, žalbi, prigovora, prijave etičkih prekršaja, sukoba interesa itd.

Zakonom o zaštiti uzbunjivača je generalno propisana zabrana poslodavcu da inženjem ili neinženjem stavi uzbunjivača u nepovoljniji položaj u vezi sa uzbunjivanjem, a potom se propisuju najčešće situacije u vezi sa kojima se uzbunjivač stavlja u nepovoljniji položaj, kao što su: zapošljavanje, sticanje svojstva pripravnika ili volontera, rad van radnog odnosa, obrazovanje, ocenjivanje, sticanje ili gubitak zvanja, preduzimanje disciplinskih mera i sankcija, uslovi rada, prestanak radnog odnosa, zarade i druge naknade iz radnog odnosa, učešće u dobiti poslodavca, isplata nagrada i stimulativnih otpremnina, raspored poslova ili premeštaj na drugo radno mesto, nepreduzimanje mera radi zaštite zbog uznemiravanja od strane drugih lica, upućivanje na obavezne zdravstvene preglede ili upućivanje na preglede radi ocene radne sposobnosti. Sve napred navedene situacije su samo neke od onih mnogobrojnih koje mogu da se pojave kao mere odmazde koje rukovodilac u banci kao poslodavac može preduzeti prema uzbunjivaču.

Istragom treba utvrditi da li neko ima pravo na zaštitu kao uzbunjivač u konkretnom slučaju, kada je obelodanio informaciju od javnog interesa i značajnu za banku. Tu je potrebno utvrditi da li postoje sledeći uslovi:

- da li je uzbunjivanje u banci izvršeno u skladu sa Zakonom;

- ako je uzbunjivanje izvršeno u subjektivnom roku od jedne godine od dana saznanja za izvršenu radnju zbog koje vrši uzbunjivanje, a najkasnije u objektivnom roku od 10 godina od dana izvršenja te radnje i
- treba da postoji vera u istinitost otkrivene informacije (kao pravni standard).

Na kraju je važno imati u vidu da Zakon predviđa pravo na sudsku zaštitu uzbunjivača, odnosno lica koje uživa zaštitu kao uzbunjivača, kada pretrpi štetne posledice u vezi sa uzbunjivanjem. Ustav kao najviši pravni akt jedne države, garantuje pravo na pravi i pošten sud, pravi i u razumnom roku, javno raspravi i odlučuje o njegovim pravima i obavezama. Istovremeno je važno imati u vidu da je Zakonom o pravu na sudsku zaštitu obezbeđena sudska zaštita radi zaštite prava na pravi i pošten sud u razumnom roku.

Dakle, uzbunjivač prema kome je preduzeta štetna radnja u vezi sa uzbunjivanjem u banci ima pravo i na sudsku zaštitu, koju ostvaruje podnošenjem tužbe za zaštitu u vezi sa uzbunjivanjem. Tužba se podnosi nadležnom sudu, u roku od šest meseci od dana saznanja za preduzetu štetnu radnju, odnosno tri godine od dana kada je štetna radnja preduzeta. Tužbom se može zahtevati:

- utvrđivanje da je prema uzbunjivaču preduzeta štetna radnja;
- zabrana vršenja i ponavljanja štetne radnje;
- naknada materijalne štete i
- objavljivanje presude po tužbi podnetoj iz napred navedenih razloga u sredstvima javnog informisanja, i to o trošku tuženog.

Za sve je ovde važno znati i to da je u ovom postupku značajno utvrditi postojanje traga-dokaza da je neko obelodanio informaciju, pred kim, kao kako i kada. Sve stranke imaju obavezu da sve predlože sudu, dakle, sve dokaze za i protiv.

injenice i stanje se utvrđuje na sudu, odnosno sud je jedino merodavan da dokazuje i osporava injenice i stanje po pitanju zaštite uzbunjivača.

ZAKLJUČAK

Uzbunjivanje u banci, kao i zaštita uzbunjivača mora biti rešeno sistemski i u skladu sa Zakonom i drugim podzakonskim aktima, jednostavno to je zakonska obaveza po kojoj treba postupati u interesu zaštite banke i njenih poslovnih procesa. Zaposleni u banci imaju pravo da se pobune protiv nepravde, odnosno da dignu glas u cilju upozorenja na prisustvo kriminala u kolektivu gde rade i da su svesni da je to ispravno ljudsko ponašanje, za koje će biti podržani i zaštićeni od svojih prvih pretpostavljenih pa sve do najviših rukovodilaca u banci. Pitanje zaštite uzbunjivača je pitanje zaštite ljudskih prava i sloboda. Uzbunjivač ima u banci treba biti zahvalan a ne da se ti ljudi smatraju uhodama, cinkarošima, špijunima, izdajnicima i da budu izloženi odmazdi, te da se neprijatno osećaju u okruženju gde rade, zbog svog savesnog i zakonitog postupka.

Uzbunjivač i u banci treba da bude zaštićen zato što deluju u opštem društvenom interesu i za dobrobit svih zaposlenih u banci, jer često razotkrivaju korupciju i različite oblike protivpravnog delovanja pojedinaca ili grupe zaposlenih. Uzbunjivanje je metoda koju treba unapređivati jer je to u interesu razvoja

savremenog bankarskog poslovanja i doprinosa razvoju modernog demokratskog društva. Zaštita uzbunjiva a podrazumeva i poštovanje me unarodnih standarda, svaki zaposleni u banci treba da shvati da je deo me unarodne pravne zaštite i da je pravo na uzbunjivanje ljudsko pravo koje se štiti i me unarodnim konvencijama i internim normativnim aktima u banci. Izazove, implementacije evropskih standarda i vrednosti u pravni sistem Srbije treba analizirati kroz prakti nu primenu zakona o zaštiti uzbunjiva a i podzakonskih akata u vezi sa tim. Ovde se radi o jednom veoma važnom pravnom propisu kojim se ukupni pravni sistem ini savremenim i ja im. Sve to upu uje nau nu i stru nu javnost na dalje reforme i izgradnju pravnog sistema koji se zasniva na evropskim vrednostima.

Banka kao zna ajna finansijska institucija treba da donese interna normativna akta kojima se reguliše postupak prijavljivanja štetnih radnji i korupcije u banci i da se tako zabrani stavljanje uzbunjiva a, odnosno lica koje uživa zaštitu kao uzbunjiva u nepovoljni položaj zbog uzbunjivanja. Takvim planskim i sistemati nim pristupom u banci se primarno daje orijentacija na prevenciju.

Zaposleni u banci a posebno menadžment banke moraju biti svesni injenice da korupcija i razli ite nezakonitosti mogu postati na in života i rada, što naravno ne treba dozvoliti. Svi e biti na dobitku da se potpuno okrenete stvar, da uzbunjivanje, odnosno prijavljivanje korupcije i protivpravnih ponašanja pojedinaca postane na in života i rada u banci a da neprijavlivanje bude izjedna eno sa sau esništvom u nezakonitim postupcima pa i kriminalnom delovanju na štetu banke.

Zaštita uzbunjiva a u banci je nešto novo u poslovnoj bankarskoj praksi na što se moramo navikavati i u tom kontekstu menjati neke navike i ponašanja iz ranijih perioda. Najteže se menjati ali moramo biti svesni injenice da se moramo menjati i da to samo ide u prilog ja anju pravnog sistema i razvoju modernog demokratskog društva a time i ja anja ugleda-reputacije banke i njenih poslovnih procesa u okruženju gde ona razvija svoje poslovne proizvode na tržištu. utanje o nezakonitostima i nepravdi zna i prihvatanje dezorganizacije i visokog rizika i opasnosti koje mogu imati veoma štetne posledice po sve zaposlene u banci i njene klijente.

Uzbunjivanje i uzbunjiva i u banci moraju biti podržani i stimulisani a nikako diskriminisani i osporavani. Tako treba razmišljati kako u budu nosti uzbunjiva e nagraditi umesto što e se tražiti mehanizmi zaštite od štetnog delovanja prema istima. Uzbunjiva i su najmo nije oružje istine u rukama zaposlenih u banci, te svako ko iskoristi svoje pravo na slobodu govora daje ogroman doprinos banci i celom društvu u suprotstavljanju razli itim oblicima zloupotreba. Dakle, ništa ne može da bude ja e od istine i pravde jednake za sve zaposlene u banci. Pitanje zaštite uzbunjiva a u banci treba da ima tretman primene dobrih poslovnih obi aja, dobre poslovne prakse banke i fer odnosa u kolektivu ali i fer odnosa prema korisnicima finansijskih usluga kod banke, te potpune uskla enosti ovih propisa sa eksternom i internom normativom u vezi zaštite banke i njenih proizvoda.

Zakon o zaštiti uzbunjiva a i podzakonska akta u vezi sa tim, kao i interna normativa u banci omogu avaju zaposlenima u banci da se brane i odbrane interese banke u kojoj rade od institucionalne korupcije i raznih oblika nezakonitosti. To omogu ava zaposlenima u banci a naro ito menadžmentu da uspe u poslovnom smislu i da banka ima dobru reputaciju. Ve ina uzbunjiva a u praksi svoj glas diže

uglavnom protiv nepravilnosti u kolektivu gde radi, me utim Zakon treba posmatrati jednako za svakog građanina, ime se može dati ocena da on jednako važi i za klijente banke i korisnike njenih usluga.

Na kraju ono što je najvažnije u postupku zaštite uzbunjivača i uzbunjivanja u banci, neophodno je pre i sa terena tabloidizacije svega i svačega, na teren institucija sistema i u delokrug prava i zakonitosti, jer nema demokratije i izgradnje demokratskog društva bez sudske zaštite. Veoma je važno ovde imati u vidu da u postupku zaštite uzbunjivanja i uzbunjivača, svako dokazuje da postoji neko pravo ili da je pravo prestalo.

BIBLIOGRAFIJA

1. Bejatovi S., (2014), Krivično procesno pravo, JP Službeni glasnik, Beograd
2. Bosanac M. D., (2014), Radno pravo-drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Fakultet za poslovne studije i pravo u Beogradu, Beograd
3. Bošković M., (2000), Kriminalistika metodika 2, Policijska akademija Beograd
4. Cicmil N., (2006), Zbirka propisa o bankama i bankarskom poslovanju, Službeni glasnik Beograd
5. Hart H., (2013), Pojam prava, Službeni glasnik Beograd
6. Hart H., (2015), Ogledi iz jurisprudencije i filozofije, Službeni glasnik Beograd
7. Jovašević D., (2009), Krivična dela korupcije, Edicija studije, Beograd
8. Krivokapić V., (2008), Kriminalistička taktika, NADE DESIGN, NARODNO DELO, Beograd
9. Martić M., i Šarac M., (2015), Komentar Zakona o zaštiti uzbunjivača, Službeni glasnik Beograd
10. Popović M., (2014), Diskriminacija i mobing u sudskoj praksi, IP „Glosarijum“, Beograd
11. Rouz – Ejckerman S., (2008), Ekonomija korupcije – međunarodni priručnik, Službeni glasnik Beograd
12. Rože-Pol Droa., (2011), Etika- objašnjena svima, Geopoetika izdavaštvo, Beograd
13. Šogorov S., (2009), Bankarsko pravo, Službeni glasnik Beograd
14. Troper M., (2014), Pravna teorija države, Službeni glasnik Beograd
15. Valter. R., (2016), Tri priloga istoj teoriji prava, prevod Basta D., Dosije studijo, Beograd
16. Vergotini de Mizepe, (2015), Usporedno ustavno pravo, Službeni glasnik Beograd
17. Vuković S., (2003), Korupcija i vladavina prava, IDN-Dragani, Beograd
18. Vuković S., Radović N., (2012), Prevencija organizovanog kriminala, Dosije studijo, Beograd
19. Ustav Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, broj 98/06.
20. Zakon o parničnom postupku, „Službeni glasnik RS“, br. 72/11, 49/13-odluka US, 74/13-odluka US i 55/14.
21. Zakon o spremanju zlostavljanja na radu, „Službeni glasnik RS“, broj 36/10.
22. Zakon o zabrani diskriminacije, „Službeni glasnik RS“, broj 22/09.
23. Zakon o pravu na sudjenje u razumnom roku, „Službeni glasnik RS“, broj 40/15.
24. Zakon o zaštiti uzbunjivača, „Sl. glasnik RS“, br. 128/2014, član 11.
25. Zakon o policiji, „Službeni glasnik RS“, broj 101/05, 63/09 – odluka US i 92/11.
26. Zakon o radu, „Službeni glasnik RS“, broj 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 i 75/2014.

27. Zakon o obligacionim odnosima, „Službeni list SFRJ“, broj 29. od 05. 05. 1978; 39. od 28. 07. 1985; 45 od 28. 07. 1989; 59. od 29. 09. 1989; i „Sl. list SRJ“, broj 31. od 18. 06. 1993.
28. Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga, „Sl. glasnik RS“, br. 36/2011 i 139/2014.
29. Zakon o platnim uslugama; „Sl. glasnik RS“, br. 139/2014.
30. Zakon o bankama, „Sl. glasnik RS“, br. 107/2005, 91/201 i 14/2015.
31. Zakonik o krivi nom postupku, „Sl. glasnik RS“, br. 72 od 28. 09. 2011, 101 od 30. 12. 2011, 121 od 24. 12. 2012, 32 od 08. 04. 2013, 45 od 22. 05. 2013. godine i 55 od 23. 05. 2014. godine.
32. Krivi ni zakonik, „Službeni glasnik RS“, br. 85 od 06. 10. 2005, 88 od 14. 10. 2005-ispravka, 107 od 02. 12. 2005-ispravka, 72 od 03. 09. 2009, 111 od 29. 12. 2009, 121 od 24. 12. 2012, 104 od 27. 11. 2013. godine.
33. Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda („Službeni list SCG-Me unarodni ugovori“, br. 9/03, 5/05 i 7/05).
34. Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda , „Službeni list SCG-Me unarodni ugovori“, br. 9/03, 5/05, 7/05.
35. Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije, „Službeni list SCG- Me unarodni ugovori“, br. 12/05.
36. Pravilnik je doneo Ministar pravde u Vladi Republike Srbije, na osnovu lana 17. Zakona o zaštiti uzbunjiva a („Službeni glasnik RS“, br. 128/2014), ovaj pravilnik je objavljen u „Službenom glasniku Republike Srbije“ broj 110-00-40/2015-05, od 03. 06. 2015.
37. Pravilnik o programu sticanja posebnih znanja u vezi sa zaštitom uzbunjiva a, „Sl. glasnik RS“, br. 4/15.
38. Pravilnik o zaštiti lica koje prijavi sumnju na korupciju, „Sl. glasnik RS“, br. 56/11.

RESUME

Whistleblowing in the bank, and the protection of whistleblowers should be resolved systematically and in accordance with the Act and other laws, just to the mandatory requirement that must be treated in the interests of the bank and its business processes. The bank employees have the right to rebel against injustice, and to raise their voices in order to alert the presence of crime in a group where they work and are aware that this is a proper human behaviour, which will be supported and protected by their superiors first until top executives at the bank. The issue of whistleblower protection is a matter of human rights and freedoms. Whistleblowers in the bank should not to be treated as spies, chinks, traitors, and not be exposed to reprisals or feel uncomfortable in an environment where they work, because of their conscientious and consequent legal proceedings.

Whistleblowers in the bank should be protected because they are acting in the public interest and for the benefit of all employees in the bank, because they often expose corruption and various forms of unlawful operation of individuals or groups of employees. Alerting is a method that needs to be improved, because it is in the interest of the development of modern banking operations and contribute to the development of a modern democratic society. Whistleblower protection means and compliance with international standards, each bank employee should understand that it is part of the international legal protection and that the right to alert is a human

right that protects and international conventions and internal normative acts in the bank. Challenges, implementation of European standards and values in the legal system of Serbia should be analyzed through the practical application of the law on the protection of whistleblowers and regulations in this regard. This is about a very important legal regulations governing the overall legal system makes it modern and strong. All this suggests the scientific and professional community to continue to reform and build a legal system that is based on European values.

Bank, as a significant financial institution, should adopt internal normative acts regulating the procedure for notifying moral hazard and corruption in bank and in order to prohibit the placing whistleblowers or persons enjoying protection as a whistleblower at a disadvantage because of the alert. Such a planned and systematic approach bank primarily provides orientation on prevention.

Employees of the bank, and especially the bank management, must be aware of the fact that corruption and illegality can lead to a different way of life and work, which of course should not be allowed. Therefore it is necessary to understand that reporting of corruption and illegal behaviour of individuals becomes a way of life and that failure is to be equated with complicity in the unlawful acts including criminal action at the expense of the bank.

Whistleblower protection in the bank is something new in the business banking practice what we have to get used to, and in this context to change the habits and behaviour of earlier periods. Hardest be changed but we must be aware of the fact that we have changed and that only favours strengthening the legal system and the development of a modern democratic society and thus strengthen the reputation of reputation-bank and its business processes in an environment where it develops its business products on the market. Silence about illegal and injustice means accepting disorganization and high risks and hazards that can have very harmful consequences for all employees of the bank and its clients.

Alerting and whistleblowers in the bank must be supported and encouraged and not discriminated against and contested. So to think that in the future to reward whistleblowers rather than what will be required safeguards against harmful effects towards them. Whistleblowers are the most powerful weapon in the hands of employees of truth in the bank, and everyone who exercise their right to freedom of speech gives enormous contribution to the bank and the whole society in combating various forms of abuse. So, nothing can be more powerful than truth and justice equal for all employees in the bank. The issue of protection of whistleblowers in the bank should be treated as applying good business practices, good business practice bank and fairness in the collective but also fairness to the users of financial services at the bank, and full compliance with these regulations, external and internal norms concerning the protection of the bank and its product.

Whistleblowers Protection Act and by-laws in this regard, as well as internal norms of the bank allow the bank employees to defend themselves and defend the interests of the bank in which the work of institutional corruption and various forms of illegality. This allows the bank employees and especially managers to succeed in a business sense, and that the bank has a good reputation. Most whistleblowers in practice, his voice rising against most irregularities in the collective where he works,

but the law should be considered equally for each citizen, which can give a score on that equally applies to the Bank's clients and users of its services.

In the end, what is most important in the process of whistleblower protection and alarm at the bank, it is necessary to move from field tabloidization of everything in the field of institutions and systems within the scope of law and legality, because there is no democracy and building a democratic society without judicial protection. It is important here to bear in mind that the procedure for the protection of whistleblowers and alerting, all demonstrating that there is a right and that right is cancelled.